

İSTANBUL HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR MESNEVİ: İSTANBULNÂME*

*Orhan AYDOĞDU***

ÖZET

Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesinin El Yazmaları Bölümünde 2208/1 numarasıyla kayıtlı olan İstanbulnâme'nin yazma nüshası, toplam 11 varaktan oluşmaktadır. Eserin her bir varığında 17 satır bulunmaktadır. Gerek eserin sonuna yazılan tarihten, gerekse eserdeki tarih beytinden anlaşıldığına göre eser, Hicrî 1132 (M.1719-1720) tarihinde yazılmıştır. Eser, Rûhî mahlasını kullanan bir şaire aittir. Bilinen Rûhî mahlaslı şairlerle ilişkisi tespit edilemeyen şairi hakkında elimizde henüz yeterli bilgi mevcut değildir.

350 beyitten oluşan eser, nazım şekli bakımından mesnevi özelliklerini göstermektedir. İstanbulnâme, 1718 ile 1730 yıllarını kapsayan bir dönemi ifade eden Lale Devri'nin ilk yıllarında yazıldığından, eseri bu dönemden ayrı değerlendirmemek gerekir. Eserde, İstanbul'un şair üzerinde bıraktığı etkinin ardından, boğazın ve denizin Anadolu ve Rumeli yakasındaki tarihî yapılardan, yalılardan ve yerleşim yerlerinden bahsedilir. Bu yönüyle bir sâhilnâme özelliği gösterir. Daha sonraki bölümlerde İstanbul'daki camilerden bahsedilir. Bu yönüyle de dâriyye özelliği taşımaktadır. Eserde bunların arasında eğlencelerin anlatıldığı beyitler de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbulnâme, Rûhî, mesnevi.

*İstanbulnâme'nin tespiti, hazırlanması ve yayımı, Hocam Doç. Dr.Yavuz Bayram'ın teşvikleriyle gerçekleşmiştir. Bu vesileyle çalışmalarına ilgi, uyarı ve yönlendirmeleriyle de katkı sağlayan Hocama ve metnin okunması aşamasında yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Mustafa Arslan Hocama teşekkür ediyorum.

** Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
orhanaydogdu52@gmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

**AN UNKNOWN MESNEVI ABOUT İSTANBUL:
İSTANBULNÂME****ABSTRACT**

There are totally 11 sheets about writing paper of İstanbulnâme which is registered at the handwriting department of Çorum Hasan Paşa public library with the number of 2208/1. There are 17 lines in every each of sheets of piece. It is clear that it was written in hijri 1132 (christian era 1719-1720),we can understand it by the date of the end of piece. The piece belongs a poet who uses Rûhî pseudonym. There are not enough information about the poet who has a relation or not with the known poets who use Rûhî pseudonym.

The piece, which has 350 verses, shows us mesnevi characteristics according to type of poetry. İstanbulnâme was written at the beginning of Lale era which contains 1718-1730 years. That is why, we sould comment it different way from that era. In the piece it is told that about effect of İstanbul on poet's soul, sea and Bosphorus, historical places on the Anatolia and Rumelia side, mansions and residential places. It has sahilnâme characteristic because of this speciality. In the other parts, it is told about the mosques in İstanbul. It has dâriyye characteristic because of this speciality. There are also verses which is told entertainments in it. In the declaration, it will be given short informations about either İstanbulnâme, or residential places and historical places in piece.

Key Words: İstanbulnâme, Rûhî, mesnevi.

Giriş

“Eski Türk edebiyatında bir yeri ya da yerleşim birimlerini anlatan türler çok rağbet görmüştür. Bunlar hem coğrafi ve mimari güzellikleri dile getirmişler hem de yerleşim yerlerinde yaşayan insanları söz konusu etmişlerdir.”¹ Nitekim hakkında bilgi vereceğimiz eser de bir yerleşim yerini; tarih boyunca çok büyük bir

¹Neslihan Koç Keskin, “Eski Türk Edebiyatında Türler”, *Üniversiteler için Eski Türk Edebiyatına Giriş*, (Ed.Ahmet Mermer), Akçağ Yay., Ankara 2006, s.325.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

kıymeti olan bir şehri yani İstanbul'u anlatmaktadır. Gerek eserin sonuna yazılan tarihten gerekse tarih düşürme yöntemi ile yazılan beyitten anlaşıldığı üzere eser, H.1132 (M.1719-1720) yılında yazılmıştır. Bu görüşümüzü eserde anlatılan bir şenlik de doğrulamaktadır. Çünkü bu şenliğin yapıldığını o dönemin ünlü yazarı Vehbi, Sūr-nâme'sinde ve Osmanlı Tarihçisi J.Von Hammer Osmanlı İmparatorluğu Tarihi adlı eserinde ayrıntılarıyla birlikte anlatmaktadır. Ayrıca Metin And, Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları adlı eserinde çeşitli tarih kaynaklarından da yola çıkarak birçok şenlikten bahseder ve bu eserde 1720 yılında yapılan büyük bir şenlikten de bahseder ki bu şenliğin Rûhî'nin bahsettiği şenlikle aynı olduğu kanaatindeyim. Çünkü sünnet töreni, törene katılanlar, verilen hediyeler, eğlenceler, şenliğin yapıldığı yer birebir uyum göstermektedir. Şurası da var ki diğer kaynaklar daha fazla sürdüğünü söyleseler de Rûhî, mesnevisinde bu şenliklerin beş gün sürdüğüne işaret etmektedir.

İstanbulnâme'nin yazarı ve müstensihisi aynı kişidir; yani elimizdeki yazma, müellif nüshasıdır. Bu görüşümüzü eserin ilk varacağının başına yazılan "İstanbulnâme li-nâmıkîhi Rûhî" ibaresi de teyit etmektedir.

İstanbulnâme'nin nazım türü konusunda farklı değerlendirmelerin yapılması mümkündür. Söz gelimi İstanbulnâme, şairin İstanbul'la ilgili görüşlerini ortaya koymasıyla başlar. Daha sonra İstanbul'daki tarihî yapılardan, yalılardan ve yerleşim yerlerinden bahsedilir. Bunların çoğu, sahil kesiminde yer aldığından eser, bu yönüyle bir **sâhîlnâme** görünümündedir. Eserin ilerleyen bölümlerinde ise İstanbul'daki camilerden bahsedilir. Böylece eserde **dâriyye** özelliği de dikkat çekmektedir. Eserde bunlardan başka, eğlencelerin anlatıldığı beyitler de vardır. Bütün bu unsurlar, İstanbul'un güzelliklerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla eser, İstanbul'un güzelliklerinin anlatıldığı bir **şehrengiz** gibi de değerlendirilebilir.

İstanbulnâme

Eserin mevcut nüshası, Çorum Hasan Paşa Halk Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Eserin buraya nasıl geldiği hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte bu yazmanın kütüphanenin kurucusu Yedisekiz Hasan Paşa'nın bağışladığı eserler arasında yer aldığı düşünülmektedir. İstanbulnâme'nin içinde bulunduğu yazmanın başında 5 varaklık manzûm bir matbû metin vardır. İstanbulnâme'den sonraki bölümde ise 10 varaktan oluşan ve Osmanlı sultanlarının silsilesinden bahseden yazma bir metin daha vardır. 11 varağı bulunan İstanbulnâme, 350 beyitten oluşmaktadır ve mesnevi nazım şeklinin bütün özelliklerini göstermektedir. Arazun

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

kısa kalıplarından biri olan *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Eserde İstanbul'un yerleşim yerleri, büyük camileri, yalıları, sarayları, eğlenceleri ve hamamları hakkında bilgi verildiği için eserin bir yandan dâriyye bir yandan da beldenâme (bilâdiyye) nazım türü özelliklerini taşıdığını söyleyebiliriz. Eserde kırmızı mürekkeple yazılmış 20 başlık bulunmaktadır. Eserdeki dikkat çekici özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

1.Eserde yer alan başlıklar kırmızı renkle yazılmıştır. Ayrıca eserde yer alan yerleşim yerlerinin, yalıların, sarayların ve diğer özel isimlerin üstleri; kırmızı renkle işaretlenmiştir.

2.Müstensih, eserinde okunması zor olan bazı Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerde okumayı kolaylaştırmak için harekelere yer vermiştir.

3.Müstensih, eserdeki tamlamaları belirtmek için kelimenin yapısına göre y ve hemze harfleriyle esre harekesinden yararlanmıştır.

4.İstanbulnâme'de eserin okunuşunda karışıklığa sebep olmamak için müstensih, kelime köklerindeki dışındaki nazal 'n'leri (eklerdeki) göstermek için, kef harfinin üzerinde üç nokta kullanmıştır.

5.Eserde dikkat çeken bir diğer nokta ise yer adlarının günümüzdeki kullanımına yakın bir şekilde eserde yer almasıdır. İstinye, Beşiktaş, Sultanahmet Camii gibi...

6.Eserde, İstanbul'un güzelliğini anlatan Farsça beş beyit de bulunmaktadır.

7.Eserde vezin gereği Türkçe kelimelerde okutucu harf kullanılmasına gerek olmayan yerlerde de okutucu harf kullanılmıştır.

8.İstanbul kelimesinde "a" sesi için okutucu harf kullanılmamıştır.

9.Kelime sonlarında tekrar eden bazı harfler için şedde işareti kullanılmıştır.

İstanbulnâme'de anlatılan yerler, eserde günümüzde ki deniz kenarında sıralanışları gibi verilmiştir. Bu da şairin bir gemi yolculuğu sırasında anlattığını izlenimini uyandırmaktadır. Müellifin anlattığı yerlerin bir kısmını eserde geçen biçimleri ile sıraladığımız takdirde şu isimler karşımıza çıkmaktadır:

Rumeli (Rum) tarafında yer alanlar

Sarıyar, Merkad-ı Yuşa Peygamber, Kırkkavaklar, Kefeli Köyü, Bahçe-i Şah-ı Cihan, Servi Burnu, Mustafa Paşa Sarayı,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Tarabya Limanı, Uncular, İskele-i Şâhî, Yalı Köy, Beykoz, Bahçe-i Pak-ı Kalender, Yeniköy, İstinye, Tokmak Burnu, Balta Limanı, Mirza Efendi Yalısı, İstanbul Ağası Yalısı, Hazret-i Numan Paşa Yalısı, Müftü İsmail Efendi Yalısı, Bebek Bahçe, Şahane Bahçe, Ali Paşa Yalısı, Hasan Kalfa Yalısı, Arnavurtköy, Kuru Çeşme, Defteri Burnu, Orta Köy, Beşiktaş, Dolmabahçe, Tophane, Fındıklı, Seyr-i Tophane, Galata, Hünkâr Sarayı, Kasr-ı Azam, Kasım Paşa, Piş-i Tersane, Aynalıkavak, Has Köy, Piri Paşa, Sütlüce, Kara Ağaç Bahçe, Kâğıthane, Eyyüp Sultan, Okmeydanı.

Anadolu tarafında yer alanlar

Bahçe-i Hasa-i Sultan, İncir Köy, Çakburun Bahçe, Çubuklu Bahçe, Şehen Şah-ı Has Bahçe, Kanlıca, Göksu Hisarı, Boğaz Kesen Kalesi, Kandilli, Serahane-i Şahi, Yalı-yı Vani Efendi, Kalle Bahçe, Çengel Köy, Beglerbegi Bahçe, İstavroz, Kuzguncuk, Üsküdar.

Eserde ismi geçen camiler

Yeni Cami, Valide Cami, Ayasofya, Sultan Ahmed, Sultan Beyazıt, Süleymaniye, Fatih, Sultan Selim, Şehzade Camileridir. Eserde bazı kişi isimleri geçmekte ve bu kişilerin Rûhî'den daha önce yaşadığı tarihi kaynaklardan anlaşılmaktadır ve müellif anlattığı kişilerin yalılarında da bahsetmektedir.

Rûhî'nin İstanbul'u anlattığı bazı beyitleri adı Lale Devri eğlenceleri ile birlikte anılan ve İstanbul'u anlattığı birçok şiiri bulunan Nedim'in tarzını karşılaştırmaktadır. Ancak Rûhî hakkında elimizde mevcut bir bilgi bulunmadığından Nedim'le Rûhî'nin arasında nasıl bir münasebet kurulabileceği hakkında değerlendirme yapmak şimdilik mümkün görünmemektedir.

Eserin şairi, Rûhî'dir; ancak şair hakkında elimizde yeterli bilgi yoktur. Sadece eserin yazıldığı döneme bakarak, 18. yüzyılda yaşamış bir şair olduğunu söyleyebiliyoruz. Yaptığımız araştırmada ulaşabildiğimiz Rûhî mahlaslı şair ve müelliflerden hangisinin İstanbulnâme'nin müellifi olabileceği hususunda kesin bir sonuca varmak mümkün olmamıştır.²

² Tezkirelere göre Türk edebiyatında Rûhî mahlaslı şairler şunlardır:

1.Rûhî: (d.911/1505-06) (ö.928/1522) İstanbul'da doğdu. Asıl adı Fazıl olup Müftü Ali Çelebi'nin oğludur. Öğrenim görüp danışment olduğu sırada öldü. Yetenekli şairlerdendi. (Kay.:S., L., HÇ., R., G.)

2.Rûhî: Asıl adı Mustafa olup Ebussuûd Efendi'nin kethüdası Hasan Ağa'nın oğludur. Yakışıklılığı ile tanındı. Ölüm tarihi Hasan Çelebi'de 960/1552-53 Kûnh'ül-ahbâr'da 970/1562 olarak geçer. (Kay.: A., AÇ., HÇ., B., K.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

METİN [İSTANBUL-NĀME]³

(Fe i lā tūn fe i lā tūn fe i lūn)

(Fā i lā tūn) (fa' lūn)

STANBUL-NĀME LĪ-NĀMIKİHİ RŪHĪ

6b 1 Tuḥef-i ḥamd ü hüdāya-yı şenā
Ola ber-dāšte-i nezd-i Ḥudā

3.Rûhî: (ö.1014/1605) Bağdat'ta doğdu. Asıl adı Osman olup Kanuni Sultan Süleyman döneminde Bağdat beylerbeyi olan Ayas Paşa'nın kullarından birinin oğludur. Ömrü seyahatlerde geçti, Şam'da öldü. Riyâzî onu "mana ruhuna vasil olmuş "bir şair olarak tanımlar. Şiirlerinde el değmemiş mazmunlar çoktur. Divanı vardır. Esrar Dede mevlevî olduğunu ve Galata, Konya mevlevî dergâhlarında bulunduğunu söyler. (Kay.: A., B., F., ED.)

4.Rûhî: (ö.1018/1609) İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ömer'dir. Yeniçeri şairlerdendi. (Kay.: R., F., RI.)

5.Rûhî: İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ruhullah olup, Sadreddin-zade adıyla tanındı. Öğrenim görüp mülazım, müderris, kadı oldu. Yükselip İstanbul kadısı tayin edildi. Azlini müteakip Köprülü Mehmet Paşa tarafından öldürtüldü. Ölüm tarihi Belîğ ve Asım'da 1071/1660-61 Safayî'de 1072/1661-62 olarak geçer. Döneminde eşine az rastlanan şairlerden biriydi. (Kay.: RI., M., G., AS., SA., SAL., BEL.)

6.Rûhî: (ö.1213/1798-99) Kilis'te doğdu. Asıl adı Mustafa'dır. Kilisli Rûhî diye tanındı. Kilis'te öldü. Bilgin birisi olup, çok yetenekli bir şairdi. Ölümünde 80 yaşında idi. "Pend-i Attar"a benzeyen "Ruhu'ş-Şuruh" adlı büyük bir şerhi ve divanı vardır. (Kay.: AH)

7.Rûhî: Konya'da doğdu. Dönemin bilgin şairlerinden olup, şiirinin çokluğuna rağmen fazla tanınmadı. (Kay.: A)

8.Rûhî: Gelibolu'da doğdu. Asıl adı Mahmut olup, Kadırga reislerinden Davut Reis'in oğludur. Öğrenimini İstanbul'da tamamlayıp, Nişancı-zade Ahmet Efendi'den mülazım, müderris ve kadı oldu. Şiirleri âşıkânedir. Tuhfetü'l Uşşâk adlı bir risalesi vardır. (Kay.: A.)

9.Rûhî: Filibe'de doğdu. Asıl adı Mustafa'dır. Güzel nazireleri vardır. (Kay.: AÇ.)

Bu bölümdeki bilgiler için bkz. Halûk İpekten vd., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, KTB Yay., Ankara 1988. Bu kaynaktan alınan bilgilerde aşağıdaki kısaltmalar ve imlâ aynen korunmuştur: A:Ahdî, Gülşen-i Şuara; AH:Arif Hikmet Tezkiresi; AK:Âkif, Mir'at-ı Şi'r; AS:Âsım, Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr; AÇ:Âşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-şuarâ; B:Beyânî Tezkiresi; BEL:Belîğ, Nuhbeü'l-âsar li-zeyl-i zübdetü'l-eş'âr; E:Enisü'l-müsamirîn; ED:Esrar Dede, Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye; F:Fâizî, Zübdetü'l-eş'âr, FAT:Fatin, Hâtimetü'l-eş'âr, G:Güftî, Teşrifâtü'ş-şuarâ; GD:Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişrevân-ı Nâdiredân, HÇ:Hasan Çelebi Tezkiresi, K:Kühü'l-ahbâr, L:Latîf Tezkiresi, M:Mucip Tezkiresi, N:Mecâlisü'n-nefâis, R:Riyâzî Tezkiresi, RAM:Râmiz, Adab-ı Zürefâ, RI:Rıza Tezkiresi, S:Sehî, Heşt-Bihîşt, SA:Safâyî Tezkiresi, SAD:Sâdikî, Mecmau'l-havâs, SAL:Sâlim Tezkiresi, Ş:Şefkat, Y:Yümnî.

³Metnin imlâsında İsmail Ünver'in, "Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı makalesindeki (**Türkoloji Dergisi**, 11-1, 1993, s.51-89) öneriler dikkate alınmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Hem tefārīk-i taḥiyyāt ü selām
İdelim pişkeş-i faḥr-i enām

SEBEB-İ NAẒM-I LEĀLİ-İ SÜḤAN
Ḥabbezā bā' iş-i tesvīd-i varaḳ
Budur ārāyiş-i tertīb-i nesak

Çokdan itmişdi derūnumda duḡul
Heves-i arzū-yı İstanbul

5 İder ol vechile kim seyr-i bilād
Şem' i-i ḳandīl ḳulūbı iḳād

Dīdemde āyīne-i ṭab' a cilā
Olmaya şayḳal-ı seyrān āsā

Ḥaşşe ol reşk-i bilād-ı maḳsūm
Ki dinür şöhreti ḥāl-i ruḡ-ı Rūm

Öyle bir şehr-i dilārā vü laṭīf
İtmemiş dehri nazīrī teşrīf

Ḥaḳ bu kim ḥüsnile bī-hemtādur
Behçet-efzā vü feraḡ baḡşādur

10 Mişlī nādīde-i çeşm-i 'ālem
Gayrı yerde nice ṭursun ādem

Hiç olur mu anı inkāra mecāl
Gün gibi zāhiredür şūret-i ḥāl

Dünyada eylemege kesb-i şafā
Olmaz anuñ gibi şehr-i zībā

Ḳuvvet-i cāzibe-i seyrānı
Eyledi cezb-i dil-i nālānı

Cān-ḥırāşīde-i şevḳı olarak
'Azmi-rāḥ itdi ṭarīḳin şorarak

7a REFTEN-İ CĀNİB-İ MAḲŞŪD-I Zİ-VAṬAN

15 Vaṭanum şehr ḳarīn 'ibāda
'Ani ol belde-i ḥoş-bünyāda

Penc-i mürḡal idi bu' dı ḳaradan
Seyr-i evşat ile ṭaḡdan dereden

Rāḥ-ı yek-rūze idi belki ḳalīl

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

-
- Bağrdan bā-kerem ü lūtf-ı celīl
 Ruḳ‘ a-pīrā-yı vaḳāyi‘ ya‘ ni
 Kemterin bende-i Ḥallāḳı gani
 Rūḫi-i zār ü perīṣān ḫātır
 Ba‘ zı aḫbāb ile olub sā‘ir
- 20 Esb-i ‘azme idüb ırḫā-yı ‘inān
 Ma‘ber-i Bergos’a geldik ol an
 Mekṣ-i çend rüz ile feyz-i Yezdān
 Bād iḫsāni ile oldu vezān
 Zahr-ı keṣṫiye ṣūvār ile o dem
 Yelken açub yola girdik ḫurrem
 Hele neyse bir iki gün diyerek
 Rūy-ı deryāyada baḳub giderek
 Bir müsā‘ idce hevāda nāgāh
 Ṣavb-ı maḳṣūda iriṣdürdi ilah
- DER BEYĀN-I BOĞAZ-I STANBUL
- 25 Medḫal-i cümle-i erbāb-ı ubūr
 O ki ta‘bīr-i boğazla meṣḫūr
 Añada yaḳlaşılıb bir kaç mīl
 Zāhir oldu iki fānūs-ı cezīl
 Añılur Rūm ü Anaṫol Feneri
 Cümleññ anlaradur reh güzeri
 Ne fener ṣu‘ le ber-efrüz-ı cihān
 Nūr-ı çeṣm-i emel-i rāh-u revān
 Biri birine muḳābil iki er
 Guyıyā her geleni ḳarṣular
- 7b 30 İtmeden anları ol gūne mühim
 Vaz‘ı vāzı‘ anı müṣ‘irdür kim
 İde gümkerde rehā ne ‘ilām
 O ṫarafda idügin sūy-ı merām
 Ol iki mīli bülend ü bālā
 Ser-i eflāka iriṣmiş güyā
 Keṣretinden nice ḳābil ki ola
 Pāye-i süllemin ‘add ü iṣṣā
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

ZİKİR-İ HİŞNEYN-İ METİNEYN-İ BOĞAZ

Geçecek anı iki hışn-ı haşin
Nisbet-i yekdigērān ile metin

- 35 Rū-be-rū birbirine nāzır
İkişer al' a-ı zībālardır
Öyle bünyād avī vü muhkem
Ola mı rane nümāyende-i gam
İki zībende hışār-ı bālā
Hāfız-ı Rūm ü Anaol gūyā
Birinūn adı ava biri Hışār
'Alemleri her birisi hıfza medār
Ser-i ber-āverde-i evc-i 'ālī
ob ü gülle ile derūnī mālī

- 40 abl-ı nevbet-zeden-i rūz ü Őebi
İnledür nūh feleki bu'l 'acebi
oblaruñ Şavt-ı tezelzül-nākī
Lerzenāk itmededür eflākī
ĀteŐ efrūz fitiliyle hemān
Gök duman olur idi kūh-ı emān
Yekdür Allah diyeniñse urma
Őubdan her gice hālın Şorma

MEBĖAŐ-I MÜCMEL-İ RŪM U ANAOL

- 8a 45 Cānib-i Rūmda ya ol Őārīyār
Ma' den-i misle 'acib Şöhreti var
Merad-ı YūŐi' -i Peygamber'de
arŐuda āna muābil yerde
O ziyāretgeh-i nūrāni eŐer
Anaoldan olunur āna güzer
Aa cām-ı baŐar-ı nemnākin
Sürme her kim ide hāk-i pākin
ırkavalar dinilen nehr-i kebīr
Ki Büyükdere diyü oldu Őehir
Ne teferrüc-geh-i zībādur o da
araf-ı Rūm'da ra' nādur o da

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

-
- 50 Kefeli Kūyı su 'āl itmesin
Geçecek anı buña gitmesin

Ya umūr yirine hiç var mı sözüñ
Sür Anaṭolu türābine yüzüñ

Bāğçe-i Şāh-ı Cihān var anda
Haşılı haylice şān var anda

Servi Burnu dinülür bir daḫi var
Öte yanında o cāyuñ hem-vār

Karşusunda ki sarāy-ı hoş-ter
Muştafa Paşa Sarāyı dirler
- 55 Ki esiri diyü meşhürdurur
Cümle efvāhda mezkürdurur

Daḫi Limān-ı Tarabya ne kelām
Keşti-i sā 'ire cāy-ı ārām

Yel değirmanı de var bir de yürür
Şuyu kıandan gelür Allah bilür

Taraf-ı Rūmdadır hep bunlar
Dil-i züvvāre şafā bahş eyler

Karşusunda yine Uncılar nām
Bir binā-i kiremid pūş-i be-nām
- 60 Muttaşıl birde Reḫā-i Mīri
O görür bulduğun ufağ yiri

Pür-siş olunsa kamū rāhiden
Yolıdır İskele-i Şāhī'den
- 8b Yalı Köyüne giden andanda
Der-^ç aḫab Begkoz'a eyler ḫanda

Muttaşıl gibi durur birbirine
Ol iki kıarye ki düşmüş yirine

Anaṭol semtinedür anlarda
Cümle pākīze vü nāzüg yerde
- 65 Aña nāzır taraf-ı Rūmda ^ç aceb
Bāğçe-i Pāk-ı Kālender agreb
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- Güzer it zevk ü şafâ itmek için
Nüş-ı şahbâ-ı hevâ itmek için
- Hâcetüne eğer eski bāde
Yeñi Köy'de ide gör amāde
- Der-güşād eyleyüben meykedeler
Çatî mey-hāre diyü da' vet ider
- Şol ki mest-i mey-i 'işret olmaz
Dünyanıñ kaç bucağı var bilmez
- 70 Kime hayr eyledi dünyā görelim
Bāri cāmile şafāsın sürelim
- Zevrağ-ı bādeyi diñlendirişün
Varub İstinye'ye eglendirişün
- İtmege defî' humār-ı sür' at
Öyle limānı talebde sa' y it
- Gitme tenhā öte pek havf ile
Hem-rehiñ var ise dāhi söyle
- Ki o Toğmağ Burun'ı cāy-i havf
Emri ber-' aks olunañ hālîne yuf
- 75 Ne kadar emn ü amānı yoğise
Gam degül düzd ü harāmi çoğise
- Çalbden havfı çıkarmayınca
Balta Limānı'na varmayınca
- O havālide olan yalılar
Nice rāhatla temāşā ideler
Geçecek Mîrza Efendi Yalısın
Dağı Yalı-i Stanbul Ağasın
- 9a Dide-i cāna virür nür ü ziyā
Yalı-i Hāzret-i Nu' mān Paşa'ya
- 80 Gerçi kim baħrda çoğdur maħzūr
Var oralığda velî ber-meşhūr
- Didiler Şeytān Efendisi aña
Bir hatır nāk ü mehîbü's-simā
- Güzer itmek oradan ni'metdür
Kāruñ āsānlığı ħod raħmetdür

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 85 Kalsun ol köşede dāmān-ı sühan
 Gel giribān Anaṭolu'ya sen
 Defi' ider dilde ğam-ı devrānı
 Bāĝce-i Hāşsa-i Sultānı
 O maḥalli geĉen ālüfte yine
 Lā-büd uĝrar yolu İncir Köyü'ne
 Haber-i vaşla kabardan kulaĝın
 Çaĝburun Bāĝce'de alur şoluĝın
 Anda çok gerçi ki bāĝ ü bāĝce
 Lik var birde Çubuĝlu Bāĝce
 Bāĝce-i Hāş-ı Şehen Şāhidür
 Toĝrusu bāĝçelerüñ şāhidür
 Öyle seyrāngeh-i nüzhet-baĝşā
 Gelmemiş dehre naziri kat' ā
 90 Var şafā hāne-i Kanlıca'yı gör
 O havālide hele bir dem sür
 Anda da var nice nāzik yalılar
 Şafha-i dilde kıomaz gerd-i keder
 Varılır körfeze andan dāhı
 Uĝra geĉ sür' atile sen dāhı
 İki kal' a daĝi gāyet a' lā
 Birbirine nazarān müştesna
 Birinüñ adı Hişār-ı Gökşu
 Cümle ālāti müheyyā memlū
 95 Cānib-i Anaṭola düşmüşdür
 Ne güzel pāk-i yola düşmüşdür
 9b Birisi Kal' a-i Boĝaz Kesen
 Taraf-ı Rūmda bünyād-ı efken
 Vaşfa hācet yok anı zāhirdür
 Kudret-i kāhire-i kādirdür
 Ol iki cāy-ı şafā-güsterde
 Var müferraḥ nice yalılarda
 ZİKİR-İ ECMĀLİ-İ SÜY-İ RŪM İLE
 Yetişür eyledüñ itnāb-ı maĝāl

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- Taraf-ı Rûm'ı düket bi'l-icmāl
 100 Geç kayalar dinilen mevzi' den
 Ya' ni ol cānib-i hoş mevki' den
 Müfti İsmā' il Efendi o vücūd
 Andadur yalısı anıñ mevcūd
 Var Bebek Bāğçesi'nüñ zevkini sür
 Nic' olur Bāğçe-i Şāhāneyi gör
 Büyük aqındıdan olsun haberüñ
 Añadur 'ākıbet-i reh-güzerüñ
 Çevrili ' Āli Paşa Yalısı hem
 Hem Hāsan Kalfa Yalısı hürrem
 105 Arnavud Kūyi var aralıqda
 Mişli yok hūb-ı dil-ārālıqda
 Ne kadar teşne iseñde geçme
 Kuru Çeşme'de şağın şu içme
 Defteri Burnı'nu kim itse güzer
 Lā-cerem Orta Kūyı kıldı mağar
 Bulmağa perveriş-i mehd-i şafā
 Tıfl-ı cānıña Beşiktaş ola cā
 Hoşca ma' müre-i zībādur ol
 Hüsniye çeşmi hüveydādur ol
 110 Gerçi var çok yeri tahrire sezā
 Leyk ol tekye geh-i Mevlānā
 Ki virür dillere nūrāniyyet
 Bağş ider cānlara rūhāniyyet
 10a Astānında şu kim bende olur
 Bülbül āsāder-i gülşende olur
 Hağ bu kim şavt-ı kudūm-i nāyī
 Getürir vecde dil-i şeydāyı
 Her semā' a giren erbāb-ı mezāk
 Cümle āfākı ider pür-eşvāk
 115 Cümle aħbāb-ı şafā ü zürefā
 Şu' arā vü ülemā vü füzelā

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- Neşe-yâb olmak için anlarda
Yevm-i ma' hûde teraqqub kerde
- Hem serây-ı şeh-i mümtâz anda
Yalı-ı şadr ser-efrâz anda
- Biri birine olub çehre nümây
Padişâhâne vü vezîrâne serây
- Çünkü anıda temâşâ itdün
Fâriğ olduñ vü çekildün gitdün
- 120 Tölmabâğçe'ye çıkarsa râhuñ
O da bir ni' metidür Allah'uñ
- İtse Tophâne'yi her kim ki murâd
Reh-güzâriş der-i Fındıklı bād
- Seyr-i Tophâne'yi de itmâm it
Galaţâ'ya varıcağ ârâm it
- Andadur zevkı mey-i engurüñ
Açılur dideleri maħmûruñ
- Ele al cāmı temâşâ göresin
Neydügün ' âlem-i dünyâ göresin
- 125 Milel-i muhtelifе var anda
Oturur bālyüz-ı küffâranda
- Ola mı añcılایn cāy-ı qarār
Anda var çünkü Sarây-ı Hünkār
- Yalıda bir dağı Kaşr-ı ' Azam
K'anı medğ itmede insân ebkem
Mevlevî hānesi var bir de güzel
Kesbi ' irfāna mekân olsa maħal
- 10b Vaşfi mümkün mi o cāy-i pāküñ
Yoğ o vādide işi idrāküñ
- 130 Anı seyr eyleyenüñ ser-tāpā
Ola ser menzili Kāsım Paşa
- ' Arzuñ gezmek ise turma tolaş
Piş-i Tersâne'ye toğru bir baş
- Gör ne mümtâz ü mu' azzam gemiler
Uçarağ kuş gibi gelmiş bî-per

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- Keşret-i fülk ü sefâ'in o kadar
Hadd ü haşrın bulamaz ' akl-ı beşer
- Kim ki çok gezmeği ' âdet itdi
Geldi ol mevzi' e rāhat itdi
- 135 Bağ ne şürettedür Aynalı Kavağ
Hāş Köyü'ne güzer it şu gibi ağ
- Piri Paşa'da kalub eğlenme
Varıcağ Sūdlice'ye diñlenme
- Oradanda iderek keşt ü güzār
Kara Ağaç Bāğçesi'dür cāy-ı qarār
- Seyr-i Şahrā dinilen yārāne
Olamaz nite ki Kāğıdhāne
- Mā'-i cārī vü çemenzār-ı lañif
Ekşeri aña varanlarda zarīf
- 140 O sevāhilde olanları tamam
Şehr-i Eyyüb ile it hüsn hıtām
- Ola görsün dileyen rif'at ü şān
Hādīm-i Dergeh-i Eyyüb Sulṭān
- Tuḥaf-ı ed' iyeve cāy-ı qabūl
Merḳad-ı Pāk-i ' Alemdār-ı Resūl
- Ne maḳām-ı şeref efzādur ol
Sidreden belki mu' allādur ol
- Ḳasvet-i ḳalbi ider izmihlāl
Şafvet-i kāmilesi bi'l ikmāl
- 145 Ḳaḅgi ' aşıḳ ki varub ah eyler
Riḳḳat-i ḳalbile Allah eyler
- 11a Didesinden aḳıdub eşk-i terin
Şarf ide her yaña ḥūn-ı cigerin
- Şübhe yoḳdur ki olub nā'il-i kām
Vire dil-h'ābını Ḥallāḳ-ı Enām
- Dāḅil-i türbe-i pāk-i zī-şān
Mecma'-ı zümre-i kerrubiyān
- Pāy-ı ḳabrini alanlar nazara
Düş olur bir çeh-i zemzem-i işre

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 150 Ki leṭāfetde odur āb-ı ḥayāt
İrmez ol ḥāşiyete Nîl ü Fırat

Feyz-i ḥikmet eşeriyle maḥzā
Oldı ol cāh-ı şafā ʿ ayn-ı şifā

Her olan teşne-i luṭuf-ı Mevlā
İçsün ol māʾi-i keremden şaḥḥā

Ḥazret-i Ḥaḳḳuñ olub iḥsānı
Var nice çeşme vü şadurvānı

Daḥi muşluḳla sebīli cānā
İtmede ḥalkı demādem isḳā
- 155 Muttaşıl birde ʿ ibādet ḥāne
Ki virür nūr-ı başiret cāne

Revzen-i ḥāṭıra virmekte güşād
Olmaz anıñ gibi rüşen bünyād

Aç gözüñ yalvāre gör yezdāne
Yüz sür ol cāmiʿ -i ʿ āli şāne

Kıl duāʿ cāy-ı icābetdür bu
Añla ḳadrin ulu devletdür bu

Görmek olmaz anı her şaḥşa naşib
Şükrin itmekte belı itme şekib
- 160 Kesb-i ḳurub eylemede Allah'a
Yoḳ mu ʿ ādil o ziyāretgāha

Ṭaraf-ı Rūm'da bu mezkurāt
Vaşf ile oldı müşārün bi'z-zāt
ZİKR-İ İCMĀLİ-İ SÜY-İ ANAṬOL
11b Gelelim cānib-i Anaṭola biz
Girelim şıdḳla toḒrı yola biz

Ṭayanub ḳalmış idi kilik-i maḳāl
Ḥā'it-i ḳal'ada üftāde mişāl

Pāy-i ʿ azmüñ tır oldu beste
Yola gir seyr iderek āheste
- 165 Zevḳ için BāḒçe-i Ḳandilli'ye var
Ḳan zıl-ı bāde-i şevḳ ol tekrār

Baḳ Serāḥāne-i Şāhi ne güzel

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- Hiç olur mu aña her hâne bedel
 Yolu her eyleyenün geşt ü güzâr
 Yalı-i Vâni Efendi'ye çıkar
 Bâğçe-i Kalle'ye geç eyle huzûr
 Çok temâşâlar ider saña zuhûr
 İstemez şol ki çerâğı sevine
 Eyleşüb qalmaya Çengel Köyü'ne
- 170 Kim diler ta ola âsûde beden
 Çıkmasun Bâğçe-i Begler Begi'den
 Seyr cân-bağışı ne hoş 'âlemdür
 Bâğçe-i pâdişeh-i 'azamdur
 İtme Allah'ı severseñ ihmâl
 Reh-i İstavroz'u itmekde su'âl
 İderek seyr-i sarây-ı şâhi
 Birez itmâma qarîb it râhı
 Uğra Kuzğuncuğ'a amma turma
 Lâşedür ehli gıdâsın şorma
- 175 Çok durur anda yehûdî hâne
 İder irâş-ı keder insâne
 Şavt-ı müştekreh ile her şeb ü rûz
 Pür ider güşî şadâ-yı izûs
 Girdi araya bu müvehhiş nehâdan
 Ne çıkar böyle keder söylemden
 Mağta' -ı nazma virüb revnağ-ı tām
 Üsküdâr ile sözü eyle tamām
- 12a Ne güzel belde-i hurremdür ol
 Qadr ile belki mu'azzamdur ol
- 180 Ki olur menzil-i maqşûda qarîn
 Zir-i saqfında olan sâye-i nişîn
 N'ola olsa o şafâgâh hasen
 Bâğ ü bâğçe cihetinden ahsen
 Cümleden hüsniye oldu fâyıq
 Ne kadar medh olunursa lâyıq

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

- Bulunur ba‘ zı ziyāretgāhı
 Ȧlib-i haḫḫa virür āgāhı
- Birisi tekye-i maḫbub-ı vedud
 Yeridür dinse Maḫām-ı Maḫmūd
- 185 Zati kim maḫhar-ı feyz-i haḫdur
 Añlamaz herkes anı muḫlaḫdur
- Şöhre-yāb oldu hüdāyilikle
 İrdi rızvāna rızāyilikle
- Oldu fazl ile evrādü’l irşād
 Zübde-i mecma‘ -ı erbāb-ı reşād
- Yaşdananlar der-i vālāsında
 Girdiler cennete dünyāsında
- Yeñi Cāmi‘ ki ḫulū‘ ziyetile
 Cāmi‘ -i Vālidedür şöhretile
- 190 Ayrılır mı anı bir kerre gören
 Çıḫmaḫ ister mi derūnına giren
- O felek pāye minārat ü ḫıbāb
 Baḫrdür şanki felek aña ḫabāb
- Hele ol şehri dilārāda ‘ aceb
 Ȧlib-i rāḫata gāyet enseb
- Zib-baḫşā-ı nümāyiş mi degil
 Ya sezāvar sitāyiş mi degil
- Müntehi olsun o ārāya kelām
 Anaḫol cānibi de oldu tamām
- 195 Ol iki cānib-i pākize mekār
 K’ oldı Rüm ü Anaḫol aḫraşān
- 12b Ne güzel cāy-ı şafā-güsterdür
 ḫāşılı zevḫ idecek yerlerdür
- O leḫāfet o ḫalāvet o şafā
 Ola mı gayriye maḫşüş āyā
- ḫüsni ārāyiş ile her dü ḫaraf
 Dile bī-şübhe ider baḫş-ı şeref
- Her biri ḫarşu baḫar şu bī-şek
 Cenneti ḫāzibe virsem gerḫek

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

- 200 MAṬLAB-I MU‘TEBER-İ VAḤT-İ DUḤŪL
 Sevḳ geşt-i sebŭk-pā iderek
 řaę ũ sol seyr ũ temāřā iderek
 İktisāb itmeye mi zevḳ-i cedīd
 Sŭy-ı maḳřŭda olan kimse resīd
 Dil-i řŭrīde o ‘ālemde iken
 řevḳ-i seyrān ile ḥoř demle iken
 şehr-i zībā-yı Stanbul nāęāḥ
 Fŭc‘ eten oldu hem-āęŭř nięāḥ
 Māḥ-veř-i burḳ-ı řerefden ol an
 Ṭoęa dŭřdi nite mihr-i raḥřān
- 205 řāhid-i nev gibidŭr zīr-i ḥicāb
 Eyledi yaḳlařıcaḳ keřf-i nikāb
 ZİKİR-İ ḤĀLETİ-RES-İ şEHR-İ MAḲřUD
 Bāřed ān ḳurret-i ‘ayn-i dŭnyā
 Rŭřinā-baḥř-ı dil ũ dīde-i mā
 Heme cŭnbŭř ze-reh-i rāḥ-ı rifāḥ
 şod feraḥyāb-ı cemāleř va’İllah
 Kerd ānęāḥ ki ‘arż-ı dīdār
 Hemḩŭ medḥŭř řodem ũ nā-huřyār
 İḥtiyārem ki rubŭde ez-dest
 řiře-i řabr-ı men āverde řikeřt
- 210 Ḥamdu’llāḥ ki řod ān şehr-i gŭzīn
 Dīde rŭřen kon-ı ařḥāb-ı yaḳīn
 13a MĪDḤAT-I NĀZGEH-İ STANBUL
 Anda kim var o ḳadar řoḥret ũ řān
 Nice bī-řabr ũ ḳarar olmaya cān
 Bulmamış sa‘y ile eṭbā‘-ı bŭlend
 Rub‘-ı meřkŭnde Stanbul mānend
 Aña kim cŭmle ḥalāyıḳ yer yer
 Ad ũ řān ile Stanbul dirler
 Ne Stanbul şeref efzā-yı cihān
 Ḥasret-i pādīřeh-i ḩār erḳān
- 215 Ne Stanbul kerem-i maḥż-ı Ḥudā

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

-
- Gıbta fermāyı bilād-ı dünyā
 Ne Stanbul ki şafā baḡş-ı derūn
 Kuvvet-i bāsira-pīrā-yi ‘ uyūn
 O ḡased-gerde büldān-ı cihān
 Yeri var olsa refi‘ ül-bünyān
 Ne kadar eylese devr-i ezmān
 Mişlin ityān idebilmez devrān
 Zātı olduğuna bī-şibh ü ‘ adīl
 Hüsñ şüverīdür aḡva-ı delīl
- 220 Ne ‘ aceb ol eşeri fażl-ı gani
 Olsa ger-nādire-i dehr-i deni
 Ki nice vaḡtile çeşm-i cihān
 Görmedi mişlin ila-hezā ’el-ān
 Ne güzel belde-i cān-āsādur
 Şehr-i dil-cūy-ı behişt āsādur
 Ger-şenīde vü eger dīdesidür
 Herkesiñ cāy-ı pesendīdesidür
 Şüreten görse bī-ḡüsñü ’t-tevfīḡ
 Münkir imāna gelürdi taḡḡīḡ
- 225 Sā’ir-i eṡrāf-ı bilād ü aḡṡār
 Olamaz aña müşābih zinhār
 Ḥaḡḡına ḡarfī kelāma ne mecāl
 Anı şerḡ ile tamām emr-i muḡāl
- 13b Medḡine kimse degüldür kādir
 Ne kadar diḡḡat olunsa bir bir
 Bunca sözlerle zebān-ı ḡāme
 Midḡatın irḡüremez encāma
 İtse vaşfında ne deñlü iḡdām
 Olamaz bāni‘ -i ḡaddi itmām
- 230 Gāyete irmeyecek evşāfi
 Rūḡiyā kimler ola vaşşāfi
 Baḡşı ḡatm it sūḡanı ṡay ile
 Görmeyen bilmez anı biñ söyle
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

VAŞF-I ĀŞĀR-I GARABET-FERMA

O şafā-cāy-ı feraḥ baḥşāda
A' ni ol şehr-i cihān-ārāda

Çokdur ' ucūbe-i nādīde katī
Mu' cibātıyla tolu her ciheti

Bulamaz murğ-ı sebūkbāl nigāh
Māderāsına garāyibden rāh

235 Peyk-i çāpük-rev-i pergār-ı ḥayāl
Çevresin devr ide bir günde muḥāl

Olmadın gāyet-i seyrāna resā
Yorılır pāy-ı ziyāret peymā

Çodı ḥayretde dil-i devvārı
Keşret-i çarşu vü bāzārı

O şafā-ḥāne-i zibinde-nümā
Ḥāndān-ı melik-i milk-ārā

Şanma şuni' yed-i insānidur
Bāğçe-i Ḥaşıla bī-şānidür

240 Zīb ü ziynetle derūn ü bīrūn
Ḥoş temāşā vü nümāyiş-efzūn

Yalı köşkine bedel var mı şehā
Ola mı ancılayın kāḥ-ı şafā

Cilvegāh oldu o şāh-ı kereme
Anı beñzetme kuşūr-ı ireme

14a Kime ' arz eyler ise şūretini
Çaşr-ı cennetde şanur kendüsini

Ola şol yer ki sezā-yı ḥünkār
Anı naql ile ne mümkün iḥbār

245 O binālar o serāhā-i ' azīm
O menāzilgeh-i zibinde ḥarīm

Ki ḥisābi-i raqam-rīz-i nihād
İdemez ḥāne vü ḥānın ta' dād

Cümle ger-mābe ile serd-ābuñ
Ki odur māyesi āb ü tābuñ

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- Olamaz hürde-şin-āsān hisāb
Hadd ü haşrında şifāsāz cevāb
- Ah ol mecma^ç -ı sīmīn tenān
Ya^ç ni hāmmām-ı keder şū-yı cihān
- 250 Her giren sāde-ruḥ ü endām
Dil-i ^ç aşıkda ya kor mı ārām
- ^ç Aks-i hūrşīd gibi çehreleri
Bī-ķarar itmededür dīdeleri
- Çeşm-i hūbān bürehne cismān
Cāme-i şabri şoyabilmez amān
- Yatır āşende-i ser dilberler
Sīm-i sā^ç id lü güzel berberler
- Gösterüb āyine-i sīnesini
Cezb ider ^ç aşık-ı bī-gīnesini
- 255 Daḥı çok mevzı^ç -ı ferḥundesı var
Ki virür çeşm-i temāşāya ķarār
- Nedür ol keşret-i ḥayrāt-ı meni^ç
O müberrāt ü ^ç imārāt-ı refi^ç
- O medāres o ḥavānık o büyüť
Hep esās efken-i meydān-ı şübüt
- Her dil-bestān vü zev-āyā vü beķā^ç
Vüs^ç at-efzā-yı mebāni-i ṭibā^ç
- Ḥaşşa-i ḥazret-i şāhib-devlet
Şadr-ı ser-ḥalkā-i ehl-i meknet
- 14b 260 Ser-i şehzāde de ki ḥayrātı
Bulmamış kimse o te'yīdātı
- Dershāne vü kütübḥānesi h^{ub}
Dār-ı ^ç ilm ile serāpā mergüb
- Çeşme vü şādurvān-ı cārī
Hem sebīl āb-ı şafā-āşārı
- Dem-be-dem itmede işķā-yı cihān
Hem ser-i mā-i ḥayāt oldı hemān
- Arayub bulsun o kim ^ç ābiddür
Her ķadem başına bir mesciddür

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 265 Hele ol cāmī' rūhā neyler
O 'ibādetgeh-i nūrāniler
- Oluben feyż-i ilahīye rehin
Kılıb mü'min gibi ma'mūr ü metīn
- Ki idüb şafvet-i nūr-āşārı
Dilleri gerd-i kederden 'ārī
- Lem'a-i şa'ş'a-i ziynetinüñ
Tāb-ı ārāyiş ü germiyyetinüñ
- Şaḥş-ı biçāresi mihr-i raḥşān
Merd-i āvāresi māh-ı tābān
- ZİKİR-İ EVŞĀF-I AYĀŞOFİYYE**
- 270 Cümleden biri Ayāşofiyye
Cān virür mürde-i dil-i şūfiye
- Gıll ü gişden kıomaz ādemde eşer
Jenk-i āyīne-i 'irfānı siler
- Vüs'ati mezheb-i rindāna o yār
Rif'atī ṭārem-i eflāka çıkar
- Ḳubbe-i ser-be-felek geşteleri
'Aḳl-ı çālāḳ olamaz cilvegeri
- Der ü dīvārını bir kerre gören
Ḥayretinden ola gümkerde beden
- 275 Lem'a-i zeyn-i ḳanādil ü şümū'
Meh ü mihr anlara nisbetle fūrū'
- 15a Görse ārāyiş-i ḥüsnin ne gümān
Fa'şı olur 'akl ü şu'ūr-ı insān
- Her ḳadem-rence gun-i seyrāni
Olur elbette görüb ḥayrānı
- MAṬLAB-I CĀMİ' -İ SULTĀN AḤMED**
- Ya o pākīze-nümā ḥoş ma'bed
Cāmī' -i Ḥāzret-i Sultān Aḥmed
- Şān ü şöhret ile şānīmi var
Gayrınıñ öyle mebānisi mi var
- 280 Şeş minārāt-ı felek resler ile

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- O da kandil-i ziyā-güster ile
 Şekl-i encümde bedidār olarak
 Güyiyā çarha dikilmiş mızrāk
 Görmedüm bende o rüşenlikde
 Ola hem-rengi müzeyyenlikde
 Ziyetī ādemi eyler hayrān
 Kamaşur dīde-i nezzāre kiyān
 VAŞF-I PĀKĪZE-İ SULTĀN BĀYEZĪD
 Bir dağı cāmi‘-i Sultān Bāyezīd
 O binā-kerde-i ser-hayl-i sa‘ id
- 285 Hüsni şuveri vü nümāyişle ‘acīb
 Zīb-i revnaqıda zīnetle garīb
 Öyle bir cāmi‘-i pākīze eşer
 Görmemiş mişlini ‘āyān-ı beşer
 Öyle bir ma‘bed-i zībā olamaz
 Mişl ile çeşme huveydā olamaz
 MEBĤAŞ-I VAŞF-I SÜLEYMĀNĪYYE
 Uydı bünyād-ı Süleymāniye
 Cāmi‘-i pāk-ı Süleymāniye
 Çarh-ı ‘ālemlere gerdān olalı
 Pānih-i ‘arşa-i devrān olalı
- 15b 290 Bulmamış aña muādil bir eşer
 Hüsni vaşf ile budur toğru haber
 Hağ bu kim pāk ü muşaffādur hoş
 Şāf ü zībā vü mücellādur hoş
 CĀMĪ‘-İ ŞĀH-I MUĤAMMED FĀTĪĤ
 Eşer-i luţf-ı hüdāvend-i gani
 Cāmi‘-i Fātih-i ‘Āzam ya‘ni
 Şah-ı Sultān-ı Muḥammed mansūr
 Feth-i mevlā ile her-dem mesrūr
 O binā-kerd-i dest-i keremi
 Ya‘ni ol ma‘bed-i zībā ḥaremi
- 295 Dīde-i nādire teşhīş-i felek
 Görmedi mişlini tā şimdiye dek
 O binālar ki mefīn ü muḥkem

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

- Cümle erkānı avī müstakem
 ubbesi gūnbed-i gerdūn āsā
 Felek ūstūnde bulursa n'la-cā
 Yodur ol cāmi' -i vālā-mānend
 Herkes eyler aa tasīn ū pesend
 ZĪKR-Ī ECMĀL 'ĪBĀDETGĀHET
 Daı o cāmi' -i zībendesī var
 Olamaz rāle-i tat-ı ūmār
- 300 Haa-i Cāmi' -i Sulān Selīm
 Hūsnile zāhir-i her ab' ı selīm
 Vālide Cāmi' vū ūezzāde
 Yodur emālleri dūnyāda
 Dāı var ma' bed-i zībāları o
 Rūtbe-i ūhretinūn gāyeti yo
 Hāliun gayrı esābın bilmez
 Öyle odur ki ıyāsa gelmez
 Har olur nāıka-i kilik-i raam
 Cūmlesūn hara taaddī itsem
- 16a 305 Hele ol ūehr-i 'azīm 'ūl adrūn
 K'āb-ı rūy-ı o durur her ūehrūn
 Hūsn ile ūibh ū nazīri yodur
 Geri būldān-ı 'azīme odur
 Dūnmemiū ūstūne ar-ı devvār
 Őyle bir ūehr-i gūzīnūn yek-pār
 Ola mı ancılayın belde-i pāk
 Rū-nūmāyende-i eūm-i eflāk
 O adar ūhret ile māaūalı
 Yodurur dehrde miūli ū bedeli
 MALAB-I SŪR-I HŪMĀYŪN-I 'AZĪM
 310 Bu tefāūil ire encāma eer
 Bas-ı āerle bula revna ū fer
 Vat-i 'azmūmde meger kim bir sūr
 İttifāı ne gūzel buldı zuhūr
 Ya' ni kim sūr-ı itān-ı emced

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

-
- Sūr-ı Şehzāde-i Sulţān Aḥmed
 Öyle bir sūr-ı hümāyūn-ı ‘azīm
 Hem-çü cem‘ iyyet-i ḥūrān-ı na‘īm
 Cem‘ olub cümle şudūr ü vükelā
 Vüzerā vü ‘ulemā vü füzelā
- 315 Heme erkān-ı ricāl-i devlet
 Ne ki var şāhib-i cāh ü şevket
 Daḥı çok kimse bulardan gayrı
 Kişi terk ide mi böyle seyri
 Aḳub aḳub gelenüñ ḥaşr mı var
 İdebilmek ya kimüñ ḥaddi şümār
 Cümle eṭrāf-ı bilād ehl-i bile
 Gelmiş ümniyye-i seyrānı ile
 Hele bir gün çalınub ṭabl-ı zafer
 Rüz-ı firüz-ı ḥamīs idi meger
- 320 Virdiler velveleye devrānı
 Oldı ārāmgeh-i Oḳmeydānı
- 16b Neyse fi’l-cümle temāşālar olub
 Güşlar gulgul-ı kūs ile ṭolub
 Çekilüb ‘āmmeye ḥ’ān-ı saḫā
 Oldı tertīb-i ziyāfet peydā
 Evvelā şımf-ı mevāli-i ‘izām
 Şāniyā fırqa-i hükkām-ı kirām
 Sā’ir-i nās daḥı buña göre
 ‘Āfiyetler ola da‘ vetlülere
- 325 Şüfre-i cūd-ı şehen-şāhidin
 Oldular cümlesi de sīr-i dehen
 Şoñra enva‘ -ı garāyibler ile
 Ḥayret-engiz-i ‘acāyibler ile
 Virilüb kısm-ı temāşāya niżām
 Didederi seyr ile sīr oldu tamām
 Yürüyüb çenk ü çeğānā her-cā
 Söz ü sāz ile pür oldı şaḫra
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/7 Fall 2009*

- Dökülüb lu' b ü lehvâtı
Şorma hiç gūşe gelen hālâtı
- 330 Kimse dil bağlamadı gerdūna
Gūş tut nagme-i gūn-ā-gūne
- Her hūner-pişe vü lū' bet bā' zī
Dökdi meydāna metā' -ı rāzı
- ‘ Arz-ı kālā-yı meā' rif iderek
Hūnerin her biri seyr itdürerek
- Öyle bir seyr-i ‘ acib olmuşdur
Çok temāşā-yı garīb olmuşdur
- Rūz-ı hāy ü hūyı Oğmeydāmı
Şeb donanmā-yı baħr-ı seyrānı
- 335 Zevk-i pey-der-pey ile bir müddet
Cāna baħş eyledi çok germiyyet
- Yine şevk ile o ‘ ālemde iken
Dil temāşā ile ol demde iken
- De' b-i mesbūka bināen şaf şaf
Düzmüş ālāyını her bir ešnāf
- 17a Hūsn tertīb ile mānend-i nūcūm
İderek cümle mūrā' āt-ı rūsūm
- Çıka geldi heme erbāb-ı hıref
Tutarak elde hedāyā vü tuħef
- 340 Pīş-i şāhīde güzār eyleyerek
Cevher-i tuħfe nişār eyleyerek
Geçdi ādābile hep cümle gürūh
Halkā izhār iderek şān ü şükūh
- İrdi encāma o da āħir-i kār
Çünkü yok dūnye şafāsında karar
- Olunub refi' -i hıyām-ārām
Oldu bu seyr ü temāşāda tamām
- Urılub dest-i qādr birle hemān
Nüşā-ı ‘ işrete ħatm-i pāyān
- 345 Tayyı esbāb-ı sūrūr itdi felek
Hāzır ol sineñe gamdur gelecek

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

MEBĦAŞ-I ĦĀTİME-İ NAZM GÜZİN

Ħamd ʿullah ki olub ʿāvene ʿarīn
İrdi pāyāne bu nazm-ı rengin

Eyleyüb luḡfunı hādi-i ʿarīk
İtdi bu seyr ü sulūke tevfiḡ

Ben daḡı eyleyerek saʿ y-ı dırāz
Nazm tertībine itdüm āḡāz

Ne ki manzūr-ı dil-i Rūḡiʿdür
Silk-i taḡrīre getürdüm bir bir

İricek ḡātimeye baḡs-i sūḡan
Vaḡt-i tesvīd-i tefekkürde iken

Yazdı tāriḡini dest-i ḡāme
Resm-i maḡbūl Stanbul-nāme

Sonuç ve Değerlendirme

İstanbulnāme, daha önce hakkında hiçbir çalışma yapılmamış; dolayısıyla ilim dünyasında bilinmeyen bir eserdir. Hayatı ve kimliği hakkında henüz yeterli bilgiye sahip olmadığımız bir şair olan Rūḡi tarafından Lāle Devri'nin ilk dönemine karşılık gelen Hicrī 1132 (M.1719-1720) tarihinde telif edilmiştir. Yer yer sâhıl-nāme, beldenāme (bilâdiyye) ve dâriyye özellikleri gösteren 350 beyitlik bir mesnevidir. Tespit edebildiğimiz tek nüshası, Çorum Hasan Paşa Kütüphanesinde bulunmaktadır. Müellif, aruzun feʿilātün feʿilātün feʿilün kalıbıyla yazdığı eserinde İstanbul'un üzerinde bıraktığı izlenimleri ortaya koyduktan sonra, boğazın Anadolu ve Rumeli yakasındaki yerleşim yerlerinden, buralarda yapılan eğlencelerden, tarihî yapılardan, cāmilerden, yalılardan ve saraylardan bahsetmektedir.

KAYNAKÇA

KOÇ KESKİN, Neslihan, "Eski Türk Edebiyatında Türler",
Üniversiteler için Eski Türk Edebiyatına Giriş,
(Ed.Ahmet Mermer), Akçağ Yay., Ankara 2006.

İPEKTEN, Halûk vd., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, KTB Yay., Ankara 1988.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

ÜNVER, İsmail, “Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”,
Türkoloji Dergisi, 11-1, 1993, s.51-89.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*